POLZUNKOV

M-am uitat cu băgare de seamă la omul acela. Pînă şi înfăţişarea lui exterioară avea ceva aparte, care te făcea, oricît de distrat ai fi fost, să-ţi aţinteşti deodată privirea asupră-i şi să izbucneşti numaideeît într-un rîs greu de reţinut. Aşa s-a întîmplat şi cu mine. Trebuie să notez că domnul acesta mărunţel avea nişte ochişori atît de vioi, sau că, în sfîrşit, era el însuşi, cu toată făptura lui, atît de receptiv la magnetismul oricărei priviri aţintite asupră-i, încît ghicea aproape instinctiv că e privit şi se întorcea îndată spre observatorul său, cercetîndu-i neliniştit privirea. Se agita mereu şi n-avea astîmpăr, ea o sfîrlează. Ciudat lucru, părea să-l sperie ironia, deşi s-ar putea spune că îşi cîştiga pîinea tocmai făcând pe bufonul în faţa tuturora şi expunîndu-şi docil scăfîrlia tuturor bo-bîrnacelor de ordin moral şi chiar fizic, în funcţie de societatea în care se afla. Bufonii voluntari nici măcar nu sînt vrednici de milă. Eu însă am remarcat numaidecît că făptura asta ciudată, că omuleţul ăsta caraghios nu era de loc un bufon de profesie. Mai avea în el un pic de demnitate. Neliniştea pe care o vădea, veşnica teamă bolnăvicioasă pentru persoana sa constituiau în sine o mărturie în favoarea lui. Mi se părea că toată dorinţa lui de a face un serviciu pornea mai curînd din inimă decît din considerentul unor avantaje materiale. îngăduia cu plăcere altora să rîdă în gura mare de dînsul şi să-l ia peste picior fără nici o sfială, dar în acelaşi timp — sînt gata s-o jur — inima lui suferea şi sîngera la gîndul că ascultătorii săi sînt atît de josnic de cruzi, încît pot să rîdă nu de

un fapt oarecare, ci de el anume, de toată făptura lui, de inima, Je capul, de înfăţişarea lui exterioară, de trupul şi sufletul lui. Sînt încredinţat că în astfel de clipe simţea întreaga stupiditate a situaţiei sale ; dar protestul i se mistuia de îndată în piept, deşi de fiecare dată se isca din plin. Sînt încredinţat că toate acestea purcedeau doar din inimă şi nu din gîndul la dezavantajul material pe care-l prezenta perspectiva de a fi gonit în brînci şi de a fi lipsit de posibilitatea de a împrumuta bani de la cineva : domnul acesta se împrumuta mereu, adică cerea de pomană sub forma asta, atunci cînd, după o serie de strîmbături şi după ce-i făcea pe alţii să- se amuze pe seama lui, simţea că şi-a cîştigat într-un fel dreptul de a se împrumuta. Dar, Doamne, ce fel de împrumut era acesta ! Şi cu ce mină îl făcea ! Nu mi-aş fi putut închipui că pe o suprafaţă atît de redusă ca figura zbîrcită şi colţuroasă a acestui omuleţ să-şi afle loc simultan atîtea grimase de tot felul, atîtea simţăminte ciudate şi cu caracter atît de felurit, atîtea expresii dintre cele mai îngrozitoare. Cîte nu descopereai aici! Şi ruşine, şi falsă impertinenţă, şi ciuda care făcea să i se îmbujoreze dintr-o dată obrajii, şi mînie, şi sfială de teama unui eşec, şi rugămintea de a fi iertat că a îndrăznit să inoportuneze, şi conştiinţa propriei sale demnităţi, ca şi conştiinţa cea mai deplină a propriei sale nimicnicii — toate acestea se perindau ca fulgerele pe faţa lui. Şase ani încheiaţi a dus-o aşa pe lumea asta şi nici pînă acum n-a izbutit să-şi creeze o figură cu desăvîrşire potrivită pentru momentele însemnate cînd cere bani împrumut! Se înţelege de la sine că pînă la urmă tot n-a putut să se învîrtoşeze şi să se ticăloşească de-a binelea. Avea o inimă mult prea vioaie şi fierbinte ! Mai mult, aş zice chiar că, după socotinţa mea, era unul din cei mai cinstiţi şi mai nobili oameni din lume, dar avea o mică slăbiciune : era gata să săvîr-şească o mîrşăvie la prima poruncă, sincer şi dezinteresat, numai pentru a face pe plac aproapelui său. Pe scurt, era, cum se zice, o cîrpă, în înţelesul deplin al acestui cuvînt. Cel mai caraghios era faptul că se purta îmbrăcat aproape la fel ca toată lumea, nici mai rău, şi nici mai bine, ba chiar cu oarecare distincţie, năzuind la o prestanţă şi o demnitate proprie. Această potrivire exterioară Şi nepotrivirea lăuntrică, neliniştea pentru propria lui persoană şi, in acelaşi timp, o pornire necontenită de a se umili, constituiau un contrast din cele mai puternice şi erau vrednice de rîs şi de milă. Dacă inima l-ar fi încredinţat (ceea ce, în ciuda experienţei, i se intîmpla mereu) că toţi ascultătorii săi sînt oamenii cei mai cumse-

cade din lume, care rîd numai de faptul hazliu şi nu de persoana lui nenorocită, şi-ar fi scos cu plăcere fracul, l-ar fi îmbrăcat pe dos şi, înţolit aşa, ar fi luat-o pe străzi întru veselia altora şi desfătarea sa, numai ca să-şi amuze protectorii şi să le facă tuturor plăcere. Dar niciodată şi în nici un fel n-a putut să ajungă asemenea celorlalţi. Şi încă o trăsătură : caraghiosul avea amor propriu şi cîteodată, cînd nu întrezărea nici o primejdie, era chiar mărinimos. Trebuia să vezi şi să auzi cum ştia el uneori, fără a se cruţa pe sine şi deci riscînd aproape cu eroism, să tragă un perdaf cîte unuia dintre *protectorii* săi care-l scosese din sărite. Dar asta se întîmpla rar... într-un cuvînt, era un martir [2], dar un martir dintre cei mai inutili şi, ca atare, dintre cei mai comici.

Oaspeţii se angajaseră într-o dispută generală. Deodată îl văzui pe caraghiosul meu urcîndu-.se pe un scaun şi strigînd în gura mare, dornic să i se dea cuvîntul numai lui.

— Ascultă, îmi şopti amfitrionul. Povesteşte cîteodată lucruri extrem de nostime... Te interesează cumva persoana lui ?

Dădui din cap şi mă strecurai în mulţime.

într-adevăr, vederea unui domn bine îmbrăcat, care sărise pe scaun şi striga în gura mare, atrase atenţia tuturor.

Mulţi dintre cei care nu-l cunoşteau pe caraghios schimbau priviri nedumerite, în vreme ce alţii rîdeau cu hohote.
— îl cunosc pe Fedosei Nikolaici![3] Am motive să-l cunosc mai bine decît toţi pe Fedosei Nikolaici 1 ţipa caraghiosul cocoţat pe postamentul său. Domnilor, daţi-mi voie să vă povestesc... Am să vă spun lucruri interesante despre Fedosei Nikolaici! Cunosc o poveste pe cinste !
— Vorbeşte, Osip Mihailîci, vorbeşte!
— Hai, vorbeşte odată ! Dă-i drumul!
— Ascultaţi, dar...
— Ascultaţi, ascultaţi! !
— Iacă încep. Da, domnilor, e o poveste cum n-aţi mai auzit...
— Bine, bine !
— O poveste comică.
— Foarte bine, perfect, minunat! Treci la obiect!
— E un episod din viaţa preaplecatei slugi a domniilor-voastre...
— De ce te-ai mai ostenit atunci să spui că e o poveste comică ?
— Şi chiar niţeluş tragică !
— Aşa-a ? ? ? !

— Pe scurt, este povestea datorită căreia, domnilor, aveţi cu toţii fericirea de a mă asculta în clipa de faţă, este povestea datorită căreia am nimerit într-o societate atît de *interesantă* pentru mine.
— Lasă calambururile !
— E povestea care...
— Pe scurt, e o poveste — ia sfîrşeşte-ţi mai repede apologul .— e o poveste care face cîteva parale, interveni cu o voce răguşită un tînăr blond şi mustăcios, vîrîndu-şi mîna în buzunarul surtucului şi scoţînd, ca din greşeală, în loc de batistă, portmoneul.
— E o poveste, scumpii mei domni, după care aş vrea să văd pe mulţi dintre dumneavoastră în locul meu. Şi, în sfîrşit, e o poveste datorită căreia nu m-am însurat!
— însurat!... Nevastă !... Polzunkov a vrut să se însoare ! !
— Zău, ce n-aş da s-o văd acum pe *madame* Polzunkova!
— Spuneţi-mi, vă rog, cum o chema pe fosta *madame* Polzunkova ? ţipă strident un tînăr, strecurîndu-se mai aproape de povestitor.
— Aşadar, domnilor, capitolul întîi: Lucrurile s-au petrecut exact acum şase ani, în primăvară, la treizeci şi unu martie ; notaţi data, domnilor — în ajun de...
— întîi aprilie ! strigă un tînăr cu zulufi.
— Eşti foarte perspicace !
Era în amurg. Deasupra oraşului X., capitală de judeţ, se lăsa întunericul, dădea să iasă luna... şi aşa mai departe. Ei bine, tîrziu, în amurg, m-am strecurat tiptil din mica mea locuinţă, după ce mi-am luat rămas bun de la răposata bunică-mea, o femeie care ducea o viaţă retrasă. Iertaţi-mă, domnilor, că folosesc o expresie atît de la modă, pe care am auzit-o ultima oară la Nikolai Nikolaici, dar bunică-mea era într-adevăr *retrasă,* căci era oarbă, mută, surdă şi proastă — tot ce doriţi!... Mărturisesc, tremura sufletul în mine, căci mă pregăteam să săvîrşesc un lucru de seamă ; inimioara mi se zbătea în piept ca la un motănel care simte că l-a înhăţat de grumaz o labă osoasă.
— Daţi-mi voie, *monsieur* Polzunkov ! — Doriţi ceva ?
— Vorbiţi mai simplu ; vă rog, lăsaţi zelul ăsta excesiv !
— Prea bine, rosti oarecum stînjenit Osip Mihailîci. Am intrat în căsuţa lui Fedosei Nikolaici (ridicată din truda dumisale). Fedosei Nikolaici, după cum se ştie, mi-e nu numai coleg de slujbă, dar şi totodată şef. Am fost anunţat şi apoi numaidecît introdus în

cabinet. Văd ca acum : o încăpere cu totul, aproape cu totul cufundată în întuneric, unde nu s-au adus încă luminări. 11 văd apoi intrînd pe Fedosei Nikolaioi. Rămînem amîndoi aşa, în întuneric...
— Şi ce s-a întîmplat ? întrebă un ofiţer.
— Dumneata ce crezi ? întrebă la rîndul său Polzunkov, adre-sîndu-se îndată, cu faţa crispată, tînărului cu zulufi.
Şi apoi :
— Ei bine, domnilor, atunci s-a petrecut un lucru ciudat. De fapt, nu era nimic ciudat, ci, ca să zic aşa, ceva cît se poate de obişnuit ; eu am scos din buzunar un teanc de hîrtii, iar el a scos din buzunarul său tot un teanc de hîrtiuţe, numai că acestea erau...
— Bilete de bancă ?
— Exact: bilete de bancă. Am făcut schimb.
— Pariez că mirosea a mită, spuse un tînăr domn bine îmbrăcat şi tuns scurt.
— Mită ! făcu Polzunkov. Eh !
Liberal să fiu numit, Precum mulţi am întîlnit!

Să văd eu, dacă, ivindu-ţi se prilejul să faci slujbă la gubernie, nu ţi-ai frige şi dumneata degetele... în vatra ţării... De-aia a spus un literat :
Şi fumul patriei ni-i dulce şi plăcut...
Patria, domnilor, ne e mumă ; iar noi, puişorii ei, o sugem !... Izbucniră cu toţii în rîs.
— Vă rog însă să mă credeţi, domnilor, că eu n-am luat niciodată mită, declară Polzunkov, privind asistenţa cu îndoială.
Un rîs homeric, nestăvilit, acoperi ultimele lui cuvinte. . — Zău, domnilor...
Se opri însă, continuînd să-i cerceteze pe toţi cu o expresie stranie pe faţă. Poate — cine ştie ? — poate în clipa aceea se gîndea că el e un pic mai cinstit decît mulţi din toată această onorabilă societate... Fapt e că expresia gravă de pe figura lui nu dispăru pînă nu se potoliră rîsetele.
— Aşadar, începu Polzunkov, după ce amuţiră cu toţii, deşi n-am luat niciodată mită, de data asta am păcătuit: am pus în buzunar mita luată de la... un şperţar... Vreau- să zic că eram în

W1S6
osesia unor hîrtiuţe pe care dacă aş fi vrut să le expediez cuiva, x fi fost rău de Fedosei Nikolaici.
Care va să zică le-a răscumpărat ?
Le-a răscumpărat.
- Ţi-a dat mult ?
, Mi-a dat atîta cît i-ar face în zilele noastre pe unii să-şi
vîndâ în întregime conştiinţa, cu toate ascunzişurile ei... bineînţe-jes, dacă li s-ar oferi ceva. Numai că, vîrînd banii în buzunar, am simţit că mă trec toate năduşelile. Nu ştiu, zău, dar aşa mi se în-tîmplă întotdeauna, domnilor : stăteam mai mult mort decît viu, îmi tremurau buzele şi picioarele ; mă simţeam vinovat, mă mustra grozav conştiinţa şi eram gata să-i cer iertare lui Fedosei Nikolaici...
.— Şi te-a iertat ?
— Păi nu i-am cerut... Zic aşa, pentru că aşa a fost atunci. Ştiţi, am o inimă fierbinte. îl văd că mi se uită drept în ochi:
„Nu te temi de Dumnezeu, Osip Mihailîci I" zice.
Ce să-i faci! Am dat şi eu din mîini, aşa, ca să fac un gest, şi mi-am întors capul într-o parte. „Ce te îndeamnă să zici că nu mă tem de Dumnezeu, Fedosei Nikolaici ?..." îl întreb. Ziceam aşa, ca să spun şi eu ceva, dar eram gata să intru în pămînt.
„După ce că eşti de atîta vreme prietenul familiei mele, aş putea zice că te socotim ca pe un fiu, şi... mai ştii ce-ar fi putut să aducă cerul, Osip Mihailîci!... Şi deodată, poftim, vrei să mă denunţi, şi acuma... Ce să rnai crezi după toate astea despre oameni, Osip Mihailîci ?"
S-a apucat să-mi facă morală, domnilor ! „Spune-mi, zice, ce să mai crezi după toate iastea despre oameni, Osip Mihailîci ?" „Ce să mai crezi ?" îmi zic. Mă rîcîia în gît şi-mi tremura glasul. Presimţindu-mi năravul ticălos, îmi luai pălăria...
„încotro, Osip Mihailîci ? Chiar în ajunul unei asemenea zile... Oare şi-acuma îmi porţi pică ? Mă rog, cu ce ţi-am greşit ?..." „Fedosei Nikolaici, zic ; Fedosei Nikolaici!" Ei bine, domnilor, mă fleşcăisem cu totul. încotro s-o iau ? ! Pachetul de bani din buzunar parcă striga şi el la mine : „Nere-cunoscătorule, tîlharule, hoţ ticălos ce eşti!" Parcă ar fi cîntărit cinci puduri, aşa trăgea de mine... (Măcar să fi cîntărit într-adevăr cinci puduri!...)
„Văd, zice Fedosei Nikolaici, văd că te căieşti... Ştii că mîine..."
„E Măria Egipteanca..."

„Ei hai, nu plînge, zice Fedosei Nikolaici, ajunge : ai păcătuit şi te-ai căit! Să mergem ! Poate c-am să izbutesc, zice, să te re-aduc pe calea cea dreaptă... Poate că modestul meu cămin (chiar aşa s-a exprimat, tîlharul) o să-ţi încălzească iarăşi inima învîr.. n-aş vrea să zic învîrtoşată, ci rătăcită..."
M-a luat, domnilor, de braţ şi m-a dus la ai lui. Simţeam fiori reci în spate şi tremuram tot, căci mă gîndeam cu ce ochi am sg mă înfăţişez... Trebuie să ştiţi, domnilor... cum să zic... era aici o chestiune delicată !
— N-o fi cumva vorba de doamna Polzunkova ?
— Da, Măria Fedoseevna... Se vede treaba că nu i-a fost dat să fie „doamnă", cum îi spuneţi domniile-voastre, n-a avut parte de cinstea asta ! Vedeţi dumneavoastră, Fedosei Nikolaici avea dreptate, spunînd că eram socotit ca un fel de fiu în casa lui. Chiar aşa şi era cu şase luni în urmă, pe cînd mai trăia încă un iuncher în retragere, pe nume Mihailo Maximîci Dvigailov. Dar, cu voia lui Dumnezeu, iuncherul cu pricina s-a săvîrşit din viaţă fără a mai fi apucat să-şi facă testamentul, aşa că am rămas cu buzele umflate.
— Tii! ! !
— Dar n-are importanţă — ce să-i faci ? Domnilor, iertaţi-mi gluma cam stupidă, ma luat gura pe dinainte ; mai stupid, însă, a fost faptul că m-am trezit, ca să zic aşa, fără nici o perspectivă, pentru că iuncherul acela în retragere, măcar că mie nu mi se îngăduia să-i calc în casă (trăia pe picior mare, pentru că avea mîinile lungi!), mă socotea, şi el, poate nu fără temei, ca pe un adevărat fiu [5].
— Aha ! !

— Asta e ! Ei bine, în casa lui Fedosei Nikolaici au cam început să-mi dea toţi cu tifla. Eu vedeam totul şi mă ţineam tare, cînd, deodată, din nefericire (ori, poate, din fericire!), a picat tam-nesam în tîrguşorul nostru un ofiţer trimis să cumpere nişte cai pentru regiment. E drept că treaba pe care o avea de făcut era o treabă care cerea să te învîrteşti, o treabă uşoară, o treabă de cavalerist, dar vezi că dumnealui mi s-a oploşit la Fedosei Nikolaici, de nu-l imai puteai clinti! L-am luat şi eu pe bătrîn pe ocolite, ticălosul de mine : „Uite-aşa şi pe dincolo, Fedosei Nikolaici, zic, de ce să fiu jignit ? Sînt, pentru dumneata, aş putea zice, ca un fiu... Cît o să mai aştept binecuvîntarea părintească ?..." Şi unde prinde să-mi răspundă, domle ! Cînd se apuca să vorbească, ţîşnea dintr-însul un poem întreg, în douăsprezece cînturi şi în

426

versuri, de te lingeai pe buze ascultîndu-l şi dădeai din mîini a jesfătare ; dar vezi că toate astea fără nici un rost ; adică nu $_{er}$a chip să pricep o iotă ; nu pricepeam, şi pace ! Stăteam ca un prostănac şi el mă ducea cu vorba, tot scăldînd-o uite-aşa. Talent, curat talent, un har — nu alta, de-ţi vine s-o iei la sănătoasa ! Eu, unul. mă chinuiam cumplit: veneam cu romanţe şi cu zaharicale, storceam din mine numai vorbe de duh, gemeam şi oftam, jeluin-(Ju-mă că mă doare inima din pricina amorului. Şi dă-i cu lacrimi, şi dă-i cu mărturisiri tainice ! Omul e prost! Doar nu l-a întrebat el p^{e} P°P$^{a\ ca\ s}$ă afle că am treizeci de ani! Umblam cu şiretlicuri, dar nu s-a prins ! Mereu mă lua peste picior. Atunci m-a apucat ciuda, am şters-o şi n-am mai pus piciorul în casa aceea. M-am framîntat eu ce m-am frămîntat şi, deodată, iam trîntit un denunţ ! Am săvîrşit o ticăloşie, recunosc, îmi trădam un prieten, dar strînsesem atîta material, şi încă ce material! Cînd am schimbat materialul ăsta laolaltă cu denunţul pe bani, mi-a adus o mie cinci sute de ruble în piese de argint !

— Ăsta da ciubuc !

-— Da, domnul meu, a fost un ciubuc pe cinste ; mi-a plătit-o scump, şperţarul! (Nu se poate spune că-i un păcat, zău că nu !) Şi acum, să vă povestesc mai departe : M-a dus — fiţi atenţi, vă rog — la ceai, mai mult mort decît viu. Ai săi m-au primit cu toţii cam supăraţi, adică ce supăraţi ? — amărîţi ca vai de lume... zdrobiţi, zdrobiţi cu desăvîrşire, dar în aceiaşi timp cu un aer im- pozant şi ocrotitor pe faţă şi cu privirile grave, mă rog, ceva pă-rintesc, ceva ca de rubedenie... ceva cam aşa : uite că s-a întors fiul rătăcitor ! M-au poftit la ceai, dar eu parcă aveam în piept un samovar care clocotea, înfierbîntîndu-mi tot corpul, în timp ce •picioarele mi se făcuseră reci ca gheaţa ; ce mai, m-am înfricoşat de-a binelea şi m-am făcut mic de tot! Măria Fominişna, nevas-tă-sa, soţie de consilier de birou (acum soţie de consilier de colegiu), m-a luat *per iu* de la început : „Ce-ai slăbit aşa, nenişo-rule ?" zice. „Nu mă simt prea bine, Măria Fominişna..." răspund eu cu glas tremurat. Iar ea de colo, abia aştepta, vipera, să mi-o plaseze : „Pare-mi-se, Osip Mihailîci, scumpule, că te-au răzbit mustrările de conştiinţă ! Faţă de ospitalitatea noastră, glasul sîn-gelui s-a făcut auzit! Te-au ajuns lacrimile mele amestecate cu sînge !" Chiar aşa a zis, zău ; vrea să mă atingă la conştiinţă. Ce mai ? De cîte nu-i în stare, că-i dată naibii muierea! Atunci însă şedea aşa şi turna ceai în pahare. Şi cînd te gîndeşti, mi-am zis, că

427

porumbiţa asta le-ar întrece la gură pe toate precupeţele din piaţă 1 Ca să vezi ce nevastă avea consilierul ! Colac peste pupăză, apare şi Măria Fedoseevna, fie-sa, cu aerul ei neprihănit, cam palidă, cu ochii înroşiţi, chipurile, de lacrimi. Praf m-a făcut, prostul de mine. Mai tîrziu, însă, mi-am dat seama că plînsese după ofiţerul acela ; omul spălase putina, o tulise, pentru că (fiindcă veni vorba) sosise vremea să plece. Adică nu ştiu dacă îşi sfîrşise chiar treburile, dar... abia după aceea au băgat de seamă iubiţii părinţi şi au aflat toată tărăşenia, dar ce erau să facă ? Au rnuşamalizat-o, căci li se mărise familia. Ei bine, cînd am văzut-o, m-a dat gata ; m-am uitat pe furiş după pălărie, căci voiam, s-o şterg cît mai repede, dar ţi-ai găsit ! îmi ascunseseră pălăria... Eram gata să fug chiar şi cu capul gol, dar vezi că dumnealor puseseră cîrligul la uşă. Şi unde s-au pus pe mine cu apropourile, şi cu ocheadele, şi cu zeflemeaua, de m-am fîstîcit de-a binelea. Am turnat şi eu nişte minciuni, chestii de-astea de amor... Dumneaei, porumbiţa mea, s-a aşezat la clavieord şi rni-a cîntat pe-un ton jignit despre husarul acela rezemat în sabie. Să mori, nu alta ! „Ei, zice Fedosei Niko-laici, totul a fost dat uitării, aşa că vino, vino să te îmbrăţişez !" Eu mi-am şi lipit faţa de jiletca lui. „Binefăcătorul meu, părintele meu drag !" zic şi mi-au şi ţîşnit lacrimile. Şi-apoi — ţin-te frate ! El pîingea, nevastă-sa plîngea, Maşenka plîngea şi ea... Mai era de faţă una bălăioară ; plîngea şi asta... De prin toate ungherele au răsărit nişte copilaşi (i-a dat Dumnezeu prăsilă, nu glumă !) ; boceau şi ăştia... Ce de-a lacrimi, cîtă înduioşare, ce bucurie ! Mă rog, s-a întors fiul rătăcitor, ca soldatul care vine acasă de la oaste ! Aşa că dă-i cu trataţiile, pe urmă ne-am apucat să jucăm gajuri: ah, mă doare ! ce te doare ? inima ; după cine ? Dumneaei, porumbiţa, roşeşte toată ! Am băut punci cu **bătrânul.** Ce mai, m-am muiat cu totul...

M-am întors la bunica. Mi se învîrtea capul. Tot drumul am mers rîzînd în sinea mea, iar o dată ajuns acasă, două ceasuri încheiate am umblat încoace şi încolo prin odăiţa mea. Am trezit-o pe bătrînă şi i-am împărtăşit întreaga bucurie. „Da bani ţi-a dat, tîîharul ?" „Mi-a dat, bunicuţo, mi-a dat, draga mea; avem la bani cu duiumul !" „Se cheamă că eşti bun de însurătoare ; însoară-te numaidecît, îmi zice bătrîna. Să ştii că mi-a ascultat Dumnezeu rugăciunile !" L-am trezit pe Sofron. „Sofron, zic, scoate-mi cizmele!" Sofron mi-a scos cizmele din picioare. „Ei, Sofroşa, poţi să mă feliciţi; sărută-mă ! Mă însor, frăţioare ;

428

uite-aşa, mă însor. Mîine sa-i tragi o beţie, zic, că se însoară boierul tău !" Rîdea inima în mine, voioasă nevoie mare !... Cînd să adorm, m-am sculat iar în picioare şi am rămas pe gînduri. Şi deodată — ce-mi trece prin cap ?

Păi mîine e întîi aprilie — zi frumoasă şi hazlie. Ce-aş putea oare să mai scornesc ? Şi am găsit ! Ei bine, domnilor, mă dau jos din pat, aprind luminarea, mă aşez la masa de scris aşa cum eram şi-i dau drumul. Oho, domnilor, ştiţi bine ce se-ntîmplă cînd îşi dă omul drumul !... M-am vîrît în mocirlă, stimabililor, cu cap cu tot! De, aşa mi-i firea : dacă cineva îţi ia una, tu dă-i-o şi pe cealaltă ; na, ia-o şi pe asta ! pacă te mîngîie pe obraz, tu, de bucurie, arată-i dosul. Dacă te îmbie pe urmă cu ciozvîrta ca pe un cîine, tu apucă-l cu labele tale cele proaste, din toată inima şi din tot sufletul, şi linge-l pe bot! Păi să vă iau, de pildă, pe dumneavoastră, domnilor ! Acuma faceţi haz şi vă şuşotiţi — după cum văd ! Dar mai tîrziu, după ce-o să-mi cunoaşteţi toate dedesubturile, tot pe mine o să mă luaţi peste picior şi-o să-mi arătaţi uşa. Şi totuşi vă povestesc totul despre mine, tot, tot! Dar cine m-a îndemnat ? Cine-mi dă ghes ? Cine stă în spatele meu şi mă aţîţă : dă-i nainte, dă-i nainte ! Şi uite că vă ascult, şi gura-mi turuie, mă vîr în sufletul dumneavoastră, ca şi oînd mi-aţi fi, vorba ada, fraţi, prieteni la cataramă...

u-uf !...

Hohotele ce se iscaseră încetul cu încetul din toate părţile acoperiră cu desăvârşire în cele din urmă glasul povestitorului, ajuns într-adevăr într-o stare de euforie ; acesta se opri, îşi plimbă cîteva clipe privirea asupra celor de faţă, apoi, deodată, prins parcă de un vîrtej, dădu .din mînă şi izbucni şi el în hohote, ca şi cînd ar fi găsit într-adevăr situaţia sa vrednică de rîs, după care îşi urmă povestirea :

— Abia dacă am închis un ochi în noaptea aceea, domnilor ; toată noaptea am scris. Păi, dac-aţi şti, domnilor, ce idee mi-a venit 1 Cînd mă gîndesc, mă mustră conştiinţa ! Barem s-o fi făcut într-o noapte cu beţie, mă rog, o mai ia omul razna, le-ncurcă, mai trage o minciună ; ei bine, nu ! Dimineaţa m-am trezit devreme de tot, căci n-am dormit mai mult de-o oră-două, şi dă-i mai departe ! M-am îmbrăcat, m-am spălat, mi-am încreţit părul, m-am pomădat, mi-am pus fracul cel nou şi tunde-o drept la Fe-dosei Nikolaici, la petrecere, dar cu hîrtia în pălărie. îmi iese chiar el înainte, cu braţele desfăcute, şi iarăşi mă cheamă să-mi lipesc faţa de jiletca lui părintească ! O dată m-am umflat în pene, că vezi, mi se învîrtejeau încă în cap gîndurile din ajun ! Am făcut un

pas înapoi. „Nu, Fedosei Nikolaici, zic ; fă bine, rogu-te, şi c; teste hîrtiuţa asta." Şi-i dau hîrtia, o dată cu o cerere. Ştiţi ce zicea în cerere ? Zicea că, avînd în vedere şi luînd în consideraţie cutare şi cutare fapte, numitul Osip Mihailîci îşi prezintă demisia ; şi sub cerere mi se lăfăia gradul înşirat de-a fir a păr 1 Ca să vezi idee, Doamne ! Nici că putea să-mi treacă ceva mai deştept prin cap ! Ce mi-am zis ? Azi e întîi aprilie ; ei bine, mă fac, aşa, în glumă, că supărarea nu mi-a trecut, că mi-am schimbat gîndu] peste noapte, mi-am schimbat gîndul şi m-am zbîrlit, şi m-am supărat şi mai rău ca înainte ; adicătelea, poftim, dragii mei binefăcători, nu vreau să mai ştiu nici d3 voi, nici de odrasla voastră ; ieri am pus banii în buzunar, sînt asigurat şi — poftim cererea de demisie. Nu vreau să fac serviciu sub şefia unuia ca Fedosei Nikolaici ! Vreau să-mi iau altă slujbă şi, pe deasupra, păzea că vin cu un denunţ. M-am înfăţişat, uite-aşa, ca un mare ticălos ; voiam să-i bag în sperieţi ! Şi chiar că am găsit cu ce să-i bag în spe-rieţi! Ce ziceţi, domnilor ; fain, nu ? Adicătelea mi s-a muiat inima de ieri şi mi-am zis să-i trag o glumă, aşa, ca în familie ; să-mi bat un pic joc de inimioara de părinte a lui Fedosei Nikolaici... N-a apucat bine să ia hîrtia mea şi s-o despăturească, şi o dată îl văd schimbîndu-se la faţă. „Cum vine asta, Osip Mihailîci ?" Iar eu de colo, ca prostul: „Intîi aprilie ! La mulţi ani, Fedosei Nikolaici !", adică întocmai ca un băieţaş care s-a tupilat după jilţul bunicii şi pe urmă — bau ! în gura mare la urechea ei, cu gînd s-o sperie ! Da... mi-e şi ruşine să vă povestesc, domnilor ! Nu, nu vă mai spun nimic !

— Ba da, ba da ! Zi-i mai departe !

— Ba da, ba da ! Zi-i, haide, zi! stăruiră din toate părţile.

— Şi dă-i, domnilor, cu explicaţii şi cu ţipete ! Auzi ce ştrengar, auzi ce i-am mai speriat! De-atîtea vorbe mieroase, zău că mi se făcuse ruşine ; stăteam aşa şi mă gîndeam cu spaimă : cum de-l mai rabdă locul ăsta sfînt pe un păcătos ca ăsta ! „Vai, dragule, ce m-ai speriat ! unde-a ţipat o dată nevasta consilierului. Şi acuma îmi tremură genunchii, abia mă mai ţin ! Dau buzna ca o smintită la Masa : Maşenka, zic, ce ne facem ? Ia vezi cine mi-a fost *omul tău!* Am greşit, deh, scumpule ; iartă-mă că m-am făcut de ruşine la bătrîneţe ! Ce mi-am zis ? Cînd a plecat ieri de la noi, a ajuns tîrziu acasă, o fi căzut pe gînduri şi poate i s-a părut că înadins l-am luat noi cu binişorul ieri, c-am vrut să-l ademenim, şi am rămas încremenită ! Lasă, Maşenka, nu mai clipi din ochi, că Osip Mihailîci nu e străin pentru noi ; doar îţi sînt mamă, n-o

- scot nici un cuvînt urît din gură ! Slavă Domnului, nu mai am douăzeci de ani; trăiesc de patruzeci şi cinci de ani pe lumea Ce credeţi, domnilor ? Mai-mai să-i cad la picioare ! Şi dă-i u lacrimi, şi dă-i cu pupături în bot şi dă-i cu rîsete ! Fedosei

1 !

Nlikici s-a gîndit să facă şi el o glumă de întîi aprilie ! Cică a venit o pasăre de foc, cu pliscul de diamante şi cu o scrisoare în plisc ! Voia şi el să-i tragă o păcăleală. Ce-am mai rîs ! Să ţi se rupă inima, nu alta ! Ptiu, mi-e şi ruşine să vă mai povestesc ! Ei, şi-acuma, stimabililor, să isprăvesc ! Am dus-o aşa o zi, două, trei, o săptămînă. Eram ca şi logodit, ce mai! Se comandaseră şi inelele, fusese fixată şi ziua logodnei, atît că nu anunţaseră nimic pînă una alta, pentru că, vezi, trebuia să sosească un revizor. Eu, unul, aşteptam nerăbdător venirea revizorului, căci fericirea mea de el atîrna acum ! Mă gîndeam de-ar trece mai repede vizita revizorului! Cît despre Fedosei Nikolaici, de bucurie, mi-a aruncat mie pe cap, aşa, pe neobservate, toate lucrările : încheie conturi, scrie rapoarte, verifică registrele, fă bilanţuri. Cînd mă uit, ce văd ? O dezordine cumplită, totul în delăsare, pretutindeni numai chiţibuşarii şi matrapazlîcuri! Ei, îmi zic, o să-mi dau şi eu silinţa pentru tata-socrul! Dumnealui, vezi matale, bolea ; cu fiecare zi se simţea tot mai rău. Iar eu mă făcusem ca un ţîr, nu dormeam nopţile, mi-era teamă să nu cad dintr-o dată din picioare ! Totuşi am isprăvit treaba şi o făcusem pe cinste ! L-am servit taman la tanc! O dată văd că mă cheamă curierul. „Veniţi repede, că îi e rău lui Fedosei Nikolaici!" Dau fuga, să văd ce s-a întîmplat. Cînd mă uit, îl văd pe Fedosei Nikolaici al meu oblojit tot, cu o prişniţă de oţet pe cap, strîmbîndu-se, gemînd şi oftînd : o-of şi o-of ! „Scumpule, iubitule, îmi zice, o să mor şi cui vă las, puişorii mei ?" Vine şi nevastă-sa cu copiii; Maşenka izbucneşte în plîns. Deh, am început să mă smiorcăi şi eu ! „Eh, zice, mare-i Dumnezeu ! N-o să plătiţi voi pentru păcatele mele !" Pe urmă le-a

spus la toţi sa iasă şi mie mi-a poruncit să închid uşa după dînşii. Am rămas numai noi doi, între patru ochi. „Am o rugăminte la tine", zice. „Ce anume ?" „Uite-aşa şi pe dincolo, fră-ţioare, nici pe patul de moarte n-am linişte, sînt la mare ananghie 1" „Cum aşa ?" Mi-a năvălit tot sîngele-n obraji şi mi s-a tăiat limba în gură. „Uite-aşa, frăţioare, am dat din banii mei ca să acopăr nişte lipsuri ; căci eu, unul, nu precupeţesc nimic pentru binele public şi mi-aş da şi viaţa ! Dar să nu-ţi închipui cumva mai ştiu eu ce ! Mult mă doare că m-au ponegrit răuvoitorii faţă
431
de tine... Te-ai lăsat înşelat şi de-atîta amărăciune mi-a albit şi mjg părul ! Revizorul trebuie să pice de la o zi la alta şi Matveev are o lipsă de şapte mii; cine răspunde ? Eu ! Eu sînt acela care o să trebuiască să dau socoteală ; că, vorba aia, unde mi-au fosţ ochii ? De la Matveev ce să ia ? I-ajunge lui şi aşa cît a pătimit ce să-i mai dea la cap !" Doamne, Dumnezeule, mi-am zis, ce om drept, ce suflet! Iar el de colo : „N-aş vrea să iau din zestrea fe. tei; ăia-s bani sfinţi ! Am şi eu bani, e drept, zice, dar îs risipit; pe la oameni şi nu-i chip să-i adun !" Aşa cum eram am şi căzut în genunchi dinaintea lui. „O, binefăcătorul meu, unde izbucnesc eu odată, te-am jignit şi te-am supărat; te-.au pîrît răuvoitorii; dar nu mă omorî de tot şi primeşte-ţi banii înapoi I" Se uită Ia mine şi-i dau lacrimile. „Asta şi aşteptam s-o aud de la tine, fiul meu. Ridică-te ! Atunci te-am iertat pentru lacrimile fie-mi; acum te iartă şi inima mea ! Mi-ai tămăduit rănile ! zice. Fii binecuvîntat în vecii vecilor !" Ei bine, de îndată ce m-a binecuvîntat, am şi dat iuga acasă şi i-am adus banii : „Ia-i, taică ; sînt toţi, nu lipsesc decît cincizeci de ruble !" ,,Nu-i nimic, zice. Şi-acum, să lăsăm fleacurile astea, că timpul nu aşteaptă. Fă un raport cu dată din urmă că eşti la strîmtoare şi ceri înainte din leafă cincizeci de ruble. Am să raportez eu superiorilor că ţi se dă avans..." Ce credeţi, domnilor ? Am făcut raport !

— Şi ? Şi cum s-a sfîrşit ?

— După ce am făcut raport, domnilor, uite cum s-a sfîrşit toată povestea. A doua zi, dis-de-dimineaţă, primesc un plic sigilat. Mă uit şi ce văd ? Demisia ! Cu alte cuvinte, sînt înştiinţat să dau în primire, să închei socotelile şi să mă duc unde-oi vedea cu ochii!

— Cum aşa ?

— Uite-aşa am strigat şi eu : cum aşa, domnilor ? Am simţit că-mi ţiuie-n urechi şi mi-am zis că ţiuitul ăsta e-aşa, aiurea, dar vezi dumneata că intrase revizorul în oraş. O dată mi-a sărit inima din loc ! Ehe, mi-am zis, nu degeaba mi-au ţiuit urechile ! şi aşa cum eram am şi dat fuga la Fedosei Nikolaici. „Ce-i asta ?" zic. „Ce anume ?" zice el. „Păi, demisia !" „Care demisie ?" „Da asta ce-i ?" „Mda, adevărat!" „Ce, am vrut eu să-mi dau demisia ?" „Păi nu ţi-ai dat-o dumneata, la întîi aprilie ?" (vezi că nu luasem hîrtia înapoi !) „Fedosei Nikolaici, pe dumneata te aud urechile mele, pe dumneata oare te văd ochii mei ?" „Pe mine ; da de ce mă-ntrebi ?" „Doamne, Dumnezeule !" „îmi pare rău de dumneata, domnule; îmi pare tare rău că îţi laşi slujba aşa de timpuriu. Tinerii trebuie să muncească ; dumitale, însă, domnule, ţi-au intrat sticleţi
432
în cap. In ce priveşte caracterizarea, fii pe pace, o să am eu grijă. Dumneata, doar, te caracterizezi întotdeauna atît de bine singur 1" ‚Bine, dar atunci am glumit, Fedosei Nikolaici; eu nu voiam să demisionez, am făcut cerere numai aşa, ca o glumă, între noi !..." „Aşa ! Care va să zică a fost o glumă, domnule ! Păi astea-s hîrtii să glumeşti cu ele ? Pentru astfel de glume o dată ai să ajungi în fundul Siberiei. Şi-acum, la revedere, sînt ocupat, ne-a venit un revizor, îndatoririle serviciului înainte de toate ; dumneata tai frunză la dini, iar noi avem de lucru. Cît priveşte caracterizarea... ţi-o fac eu aşa cum trebuie. Şi încă ceva ; am cumpărat casa lui Matveev, zilele astea ne mutăm şi nădăjduiesc că n-o să am plăcerea să te văd în casă nouă. Drum bun !" Am dat fuga acasă : „Sîntem pierduţi, bunicuţo !" Ce-a mai bocit! După aia, vedem că vine un băiat de la Fedosei Nikolaici, cu un bileţel şi cu o colivie cu un graur înăuntru ; era un graur vorbitor, pe care îl făcusem cadou de prea multă dragoste. în bileţel scria : *întîi aprilie* şi nimic mai mult. Asta-i, domnilor ! Ei, ce părere aveţi ?

— Şi după aia ? ? ?

— După aia... L-am întîlnit o dată pe Fedosei Nikolaici şi voiam să-i spun în faţă că-i un ticălos...

-Şi?

— Nu ştiu cum, domnilor, dar nu mi s-a întors limba-n gură !